

Kapitola 9

Státy východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice

Petra Cibulková

STÁTY VÝCHODNÍ DIMENZE EVROPSKÉ POLITIKY SOUSEDSTVÍ: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Zásadní vliv na utváření a současnou podobu české zahraniční politiky vůči šestici států východní Evropy a jižního Kavkazu měly události v letech 2009–2011. Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina se v roce 2009 zapojily do projektu Východního partnerství (VP) v rámci Evropské politiky sousedství Evropské unie (EPS). Česká republika, pod jejímž předsednictvím bylo Východní partnerství zahájeno, jej následně přijala jako jednu z priorit své zahraniční politiky.¹ *Koncepce zahraniční politiky České republiky* z roku 2011 vnímá bilaterální a multilaterální vztahy se zeměmi východní Evropy především v kontextu posilování integrace těchto zemí s Evropskou unií. V souladu s vývojem Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU (SZBP), resp. redefinicí EPS, položila Koncepce důraz na podmíněnost rozvoje vztahů se zeměmi EPS.²

Nedemokratické posuny v některých zemích regionu v posledních letech proto možnosti posílení bilaterálních vazeb EU se zeměmi východní dimenze EPS oslabil. Po vítězství Viktora Janukovyče v prezidentských volbách v Ukrajině v únoru 2010 zahájil režim trestněprávní procesy s členy bývalé vlády, v čele s premiérkou Julijí Tymošenkovou. Její odsouzení v roce 2011 vedlo ke zpomalení procesu dokončení bilaterální asociační smlouvy EU–Ukrajina ze strany EU. Na konci roku 2010 byla EU nucena reagovat na zvýšení represivnosti režimu v Bělorusku po prezidentských volbách. Pozici Východního partnerství i bilaterálních vztahů s jejími účastnickými zeměmi ve vnějších vztazích EU ovšem od konce roku 2010 výrazně zastínil i krizový vývoj v arabském světě, zejména konflikty v Libyi a Sýrii.

Spíše než na prosazování konkrétních multilaterálních a bilaterálních aktivit v rámci programu VP a regionu východní Evropy a jižního Kavkazu se tak česká diplomacie zaměřuje na zajištění pozornosti věnované programu samotnému na úrovni

EU a zachování dynamiky jednání o posilování bilaterálních vazeb těchto zemí s EU. Relativně krátce po sobě následující předsednictví Rady EU tří ze čtyř zemí Visegrádu v letech 2009 a 2011 přispěla k aktivizaci spolupráce v tomto uskupení na půdě EU ve vztazích se zeměmi východoevropského regionu. V bilaterální rovině posílil zmiňovaný vnitropolitický vývoj v Bělorusku a Ukrajině roli lidskoprávní dimenze v české zahraniční politice vůči zemím VP, resp. roli ČR jako aktivního podporovatele tamní opozice. Důležitým aspektem bilaterálních vztahů zůstává od „plynové krize“ roku 2009 i problematika energetické bezpečnosti, která se (i na úrovni EU) projevovala mj. zvýšením zájmu o rozvoj vztahů s Ázerbájdžánem.

Přestože česká diplomacie vnímá vztahy se zeměmi Východního partnerství jako oblast, kde se díky svým historickým zkušenostem i vazbám na region může v rámci EU a SZBP profilovat jako důležitý hráč, jsou její reálné možnosti limitovány nejen nynějším poklesem zájmu ze strany EU o své východoevropské sousedy, ale i trvajícím nezájmem české politické scény o tuto problematiku. Jak následně ukáže část věnovaná bilaterálním vztahům se zeměmi VP, k aktivizaci českých politiků ve vztahu k zemím východní Evropy dochází jen v jednotlivých případech. Systematičtější a dlouhodobá diskuse o cílech a nástrojích české zahraniční politiky vůči zemím VP, popř. jejich zařazení v kontextu SZBP, zatím chybí. Nepřekvapí proto, že téma se neobjevilo ani v rámci kampaní kandidátů na prezidenta ČR.

Na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, včetně příslušných výborů, se v roce 2012 otázky vývoje zemí VP objevily prakticky jen v rámci interpelací na členy vlády. Konkrétně se jednalo o dále zmiňované případy koordinace zahraniční politiky vůči Ukrajině a pozice ČR k propuštění Ramila Safarova v Ázerbájdžánu. Více zmínek o programu Východního partnerství jako prioritě české zahraniční politiky lze zaznamenat v jednáních Senátu a senátních výborů. Měly nicméně spíše jen informativní charakter. Podobně jako poslanci i senátoři se zabývali situací v Ukrajině a případem R. Safarova. Ani v jedné z komor parlamentu ale výraznější diskuse o české zahraniční politice vůči zemím Východního partnerství či o projektu jako takovém neproběhla,³ a to ani v situaci, kdy se soudě podle *de facto* stranicky diferencovaného výsledku hlasování o rezoluci k situaci v Ukrajině názorové rozdíly mezi stranami vládní koalice a opoziční ČSSD projevíly (viz dále). Určitou výjimkou mezi politickými stranami tak byla TOP 09 a její nově založená platforma TOPAZ, která jeden ze čtyř bloků své první konference pořádané v červnu 2012 věnovala situaci v Bělorusku.⁴ Zahraniční politika a konference tohoto typu ale nejsou hlavní náplní činnosti TOPAZ, a byť se v českém politickém prostředí jedná o chvályhodnou aktivitu, ke zviditelnění problematiky východní Evropy v českém politickém prostředí pravděpodobně nepovede.

Struktura kapitoly navazuje na předchozí vydání této publikace s tím rozdílem, že pro větší přehlednost a srovnatelnost budou hospodářské vztahy zemí východní dimenze EPS s ČR zachyceny v samostatném oddílu této kapitoly.

STÁTY VÝCHODNÍ DIMENZE EVROPSKÉ POLITIKY SOUSEDSTVÍ: AGENDA A UDÁLOSTI

Multilaterální témata

Multilaterální rovina vztahů České republiky se zeměmi východní Evropy hraje z hlediska priorit české zahraniční politiky důležitou roli. Pozici Východního partnerství v agendě české diplomacie v roce 2012 umocňovalo pokračování předsednictví ČR v rámci Visegrádské spolupráce. Jako předsednická země ČR v období 2011–2012 organizovala dvě schůzky na vysoké úrovni, přičemž druhá, v březnu 2012, byla tematicky věnovaná programu Východního partnerství. Summit probíhal ve formátu V4+, tj. kromě zemí Visegrádské čtyřky se jej účastnili Estonsko, Litva, Lotyšsko, Dánsko (jako předsednická země Rady EU), Catherine Ashtonová (vysoká představitelka EU pro zahraniční vztahy a bezpečnostní politiku) a Štefan Füle (komisař EU pro rozšíření a Evropskou politiku sousedství).⁵

Příprava zasedání byla spojena s nedorozuměním vyplývajícím z problematických vztahů s běloruským režimem a sankční politikou EU vůči jeho čelním představitelům. Běloruský ministr zahraničních věcí v únoru prohlásil, že na summit zatím nebyl pozván. Ke spekulacím běloruské strany o bojkotu ze strany organizátorů zasedání přispělo i vyjádření velvyslance se zvláštním posláním pro Východní partnerství Petra Mareše, který během své návštěvy v Minsku prohlásil, že je na běloruské straně, aby učinila kroky, které jí pozvání zajistí. Přestože české MZV zareagovalo, že je zváno i Bělorusko, běloruský ministr zahraničních věcí svou účast vyloučil s tím, že se na summit nechystal.⁶

Březnový summit se spíše než dílčím platformám, které tvoří podstatu této multilaterální spolupráce se zeměmi východní dimenze Evropské politiky sousedství, věnoval problému nedostatečné pozornosti věnované projektu samotnému v rámci EU. Země Visegrádu se rozhodly realizaci a financování aktivit ve východním sousedství EU podpořit vlastním společným programem. Takzvané Východní partnerství Visegrádské čtyřky (*Visegrad 4 Eastern Partnership*) bylo zřízeno v rámci Mezinárodního visegrádského fondu.⁷ Blíže ke spolupráci zemí Visegrádu v tomto ohledu viz příslušná kapitola této publikace.

Diskutovalo se i o tzv. cestovní mapě, k jejímuž vypracování se EU zavázala v roce 2011 na 2. summitu VP ve Varšavě. Dokument měl specifikovat cíle a nástroje multilaterální i bilaterální dimenze VP pro období do podzimu 2013, kdy se koná 3. summit Východního partnerství ve Vilniusu.⁸ Cestovní mapa byla oficiálně představena v květnu 2012. Její podstatou je především zakomponování principu „více za více“, podmiňujícího rozvoj vztahů reformním úsilím zúčastněných zemí. Zároveň se EU zavázala podpořit implementaci cestovní mapy programem integrace a spolupráce (*Eastern Partnership Integration and Cooperation*, EaPIC) s dodatečným finančním fondem.⁹

Hlavními tahouny VP na půdě EU zůstávají její iniciátoři – Švédsko a Polsko. Zásadní roli pro udržování pozornosti této agendě hraje podpora VP ze strany Německa. Česká republika se v jednáních o programu a jeho dalším směřování aktivně angažuje, byť ve srovnání se třemi jmenovanými zeměmi je sice vnímána jako důle-

žitý, ale nikoli klíčový aktér. VP je podporováno rovněž Slovenskem, Maďarskem, Estonskem, Lotyšskem, Litvou a ze „starých“ členských zemí Velkou Británií. Přijetím cestovní mapy, specifikací cílů, jichž by měly účastnické země VP do summitu 2013 dosáhnout, a posílením financování spolupráce se EU snaží zabránit dalšímu negativnímu či minimálně rozpačitému hodnocení celého programu na dalším výročním summitu. Přestože VP má v rámci EU stabilní podporu skupiny členských států, nedaří se dosáhnout výraznějšího pokroku v naplnění ambicí, se kterými byl projekt v květnu 2009 zahajován. Evropská unie je prakticky od stejného období pohlcena řešením finanční a ekonomické krize a hledáním nástrojů na její zvládnutí. V zahraničněpolitické oblasti se z pohledu EU jako priorita jeví krizový vývoj v arabském světě a především konflikt v Sýrii. Nedemokratické trendy a charakter politických režimů ve většině zemí VP blokují jednání a finalizaci nové legislativní základny bilaterálních vztahů zemí VP a EU, která má přinést prohloubení zejména ekonomické spolupráce.

Podoba cestovní mapy a principy, na nichž je založena, odpovídají prioritám české zahraniční politiky ve vztahu k východoevropskému regionu (včetně důrazu na transformační spolupráci a lidská práva). Potenciál, který tato agenda pro profílaci ČR v rámci EU představuje, je ale využit jen zčásti. Zatímco švédská či polská diplomacie se v těchto otázkách může opírat o podporu napříč politickým spektrem, a tomu odpovídá i aktivita těchto států na úrovni EU i jejich angažovanost v bilaterálních vztazích se zeměmi regionu, v ČR zájem o tento směr zahraniční politiky zdá se nepřekračuje rámec MZV.

Vedle koncepční úrovně je pro VP důležitá i role ČR v praktické spolupráci. Česká republika na počátku roku převzala řízení spolupráce v oblasti reforem veřejné správy na místní a regionální úrovni. Semináře na toto téma pořádané MZV ČR se konaly v květnu v Gruzii¹⁰ a v listopadu v Praze.¹¹

Bilaterální témata

Ukrajina

Vývoj vztahů České republiky s Ukrajinou vykazoval v posledních několika letech spíše negativní trend. Přestože ČR patří k dlouholetým zastáncům přibližování Ukrajiny k EU a tento postoj nezměnila ani po nástupu nové prezidentské garnitury V. Janukovyče, bilaterální agendě dominovaly kauzy, které vzájemnou spolupráci narušovaly. Od roku 2009 se opakovaně objevovaly problémy v oblasti udělování víz, česká strana kritizovala obstrukce a zdržování ukrajinské diplomacie při obsazování pozic na českém konzulátu i postu velvyslance. Zahájení trestněprávních procesů proti členům bývalé ukrajinské vlády ze strany Janukovyčovy administrativy pak znamenalo zakotvení sporů o charakter české azylové politiky jako nového významného prvku agendy česko-ukrajinských vztahů.

Bilaterální vztahy České republiky s Ukrajinou v roce 2012 tuto tendenci potvrdily. Zatímco vízové otázky i zajištění českého zastoupení v Ukrajině se během roku 2011 podařilo vyřešit, ústředním tématem se stala kauza bývalé premiérky J. Tymošenkové a s ní související problematika poskytování azylu lidem spjatým s její osobou a stíhaným současnou ukrajinskou administrativou. Patrně to bylo již od samého

počátku roku, kdy ministerstvo vnitra ČR vyhovělo žádosti manžela J. Tymošenkové Oleksandra.¹² Rozhodnutí přišlo krátce poté, co se podařilo česko-ukrajinské vztahy uklidnit. V roce 2011 Ukrajina přistoupila k několika krokům, které česká strana vnímala jako odvetná opatření za poskytnutí azylu bývalému ministru hospodářství Bohdanu Danylyšynovi.¹³ K obnovení dialogu s Ukrajinou došlo až v prosinci 2011 při oficiální návštěvě premiéra Mykoly Azarova v Praze. V souvislosti s azylem pro O. Tymošenka se proto ČR obávala opětného zhoršení bilaterálních vztahů.¹⁴ Ukrajinská strana nicméně reakci omezila na komentáře zpochybňující politické důvody emigrace O. Tymošenka s poukazem na absenci jakéhokoli jeho angažmá v ukrajinské politice. Přestože sám Tymošenko hovořil o politických důvodech a politickém azylu z důvodu tlaku vyvíjeného na rodinu J. Tymošenkové ze strany ukrajinských úřadů, česká ambasáda v Kyjevě vysvětlovala, že nejde o politický azyl, ale o mezinárodní ochranu formou azylu, jejíž důvody být politické nemusí.¹⁵

I přes rostoucí kritiku ukrajinského režimu kvůli jeho postupu proti členům bývalé vlády a politickému charakteru těchto soudních procesů došlo na konci února k odsouzení bývalého ministra vnitra Jurije Lucenka. MZV ČR rozsudek označilo za další příklad selektivní spravedlnosti a politickou mstu.¹⁶

Věznění bývalé premiérky a zejména dohady o jejím zdravotním stavu a úrovni péče, která je jí poskytována, vedly k žádosti rodiny o prověření situace lékaři ze zahraničí. Organizaci mise zajišťovala europoslankyně Zuzana Roithová.¹⁷ V únoru se přímo v Kyjevě seznámila se zdravotní dokumentací Tymošenkové, označila její stav za vážný a zacházení s ní za týrání.¹⁸ Situace kolem Tymošenkové se dále vyostřila v dubnu, kdy bývalá premiérka zahájila hladovku na protest proti násilí ze strany dozorců při jejím nuceném převozu do nemocnice. Česká republika na tato obvinění reagovala žádostí o umožnění nezávislým pozorovatelům a právníkům Tymošenkové situaci prověřit.¹⁹

Rostoucí pochybnosti o způsobu zacházení ukrajinských úřadů s J. Tymošenkovou vyvolaly na české poměry relativně vysokou odezvu politické scény. V květnu se k hladovce bývalé premiérky připojil exsenátor Vlastimil Sehnal (ODS) s cílem zvýšit medializaci kauzy v ČR a vytvořit tak tlak na české politiky, aby se v případě více angažovali.²⁰ Situace kolem Tymošenkové a postoje ČR byla v květnu i předmětem parlamentních interpelací, kde se k věznění kriticky vyjádřili představitelé obou hlavních parlamentních stran – premiér Petr Nečas (ODS) i stínový ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek (ČSSD).²¹ Aktivita se ujala i předsedkyně Poslanecké sněmovny ČR Miroslava Němcová, která adresovala dopis svému ukrajinskému protějšku Volodymyru Lytvynovi. V něm ho jako žena-poslankyně žádala, aby využil svých pravomocí k zajištění dodržování lidských práv a humánního zacházení s J. Tymošenkovou. Apelovala zároveň na ostatní poslankyně sněmovny, aby se k dopisu připojily.²²

Situace v Ukrajině se dostala i na pořad jednání Senátu ČR, kde ovšem vyvolalo rozpory mezi zástupci vládních stran a opoziční ČSSD. Usnesení s výzvou k propuštění politických vězňů a zajištění zdravotní péče odsouzeným členům bývalé vlády se na program jednání mělo dostat v červenci. S odkazem na nedostatek materiálů ale senátoři za ČSSD bod z programu stáhli.²³ K projednávání a schválení usnesení tak do-

šlo až následující měsíc, přičemž většina senátorů za ČSSD se hlasování zdržela, aniž by ovšem na toto téma proběhla jakákoli diskuse, která by jejich postoj ozřejmila.²⁴

Kauza udělení českého azylu B. Danylyšynovi (2011) byla připomenuta i ve druhé polovině roku 2012. V srpnu byl v Ukrajině zatčen Vasyl Danyliv na základě obvinění z účasti na pokusu vraždy. Danyliv dlouhodobě žije v ČR a je jedním ze zakladatelů organizace Ukrajinská evropská perspektiva, jejímž předsedou se stal B. Danylyšyn. Danyliv zatčení považuje za politickou mstu za své aktivity na podporu ukrajinské opozice a ukrajinského exilu.²⁵ Ukrajinská opozice ani česká diplomacie nicméně uvalení vazby na Danyliva ani jeho případ nekomentovaly.

Závěr roku opět ukázal na pozici České republiky jako potenciálního centra pronásledované ukrajinské opozice, když médií proběhla informace, že se v ČR chystá podat žádost o azyl další ukrajinský politik. Andrij Škil byl do října 2012 poslancem za Blok Julije Tymošenkové a poté, co ve volbách další mandát nezískal, bylo proti němu obnoveno stíhání za účast na násilných demonstracích v roce 2001 proti tehdejšímu prezidentu Leonidovi Kučmovi. Ukrajinské úřady nicméně oznámily, že obvinění Škila byla překvalifikována a jako taková jsou promlčena, takže mu stíhání v Ukrajině nehrozí.²⁵

Angažovanost České republiky v kritice politické motivace probíhajících soudních procesů s představiteli opozice a role ČR jako azylové země v roce 2012 nevyvolávala v česko-ukrajinských vztazích takové napětí jako v roce 2011. Většina kroků české strany zůstala bez oficiální odezvy ukrajinské diplomacie a byla pouze komentována v ukrajinských médiích. Pozici ČR např. ironizoval poslanec vládní koalice a místopředseda právního výboru parlamentu Volodymyr Olijnyk, když navrhl poskytnout ukrajinský azyl bývalé ministryni obrany Vlastě Parkanové obviněné v kauze předražených armádních letounů CASA.²⁷

Jedním z důvodů relativního uklidnění česko-ukrajinských vztahů ve srovnání s rokem 2011 je pravděpodobně postoj české diplomacie k podpisu asociační smlouvy mezi EU a Ukrajinou. Dohoda byla k podpisu připravena v roce 2011, nicméně realizace tohoto aktu byla v kontextu případu J. Tymošenkové odložena. Informace, které v průběhu roku 2012 přicházely ohledně zdravotního stavu Tymošenkové a pokračování z pohledu EU politicky motivovaných procesů s opozičními politiky, vedly řadu států EU k rozhodnutí bojkotovat akce pořádané či spolupořádané Ukrajinou. Pozice ČR v těchto otázkách nebyla zcela jednoznačná vzhledem k rozdílným názorům MZV reprezentovaného K. Schwarzenbergem a prezidenta V. Klause. Dílčím způsobem se projevil i rozdílný pohled mezi ministrem Schwarzenbergem a premiérem P. Nečasem.

Postoj MZV v čele s K. Schwarzenbergem spočívá v důrazu na dialog s Ukrajinou a posílení spolupráce podpisem Asociační dohody. Neznamená to, že by postupy ukrajinského režimu nechávalo MZV zcela bez odezvy. Naopak, jak ukazuje předchozí text, k vývoji v Ukrajině se oficiálně vyjadřuje a K. Schwarzenberg patří ke skupině ministrů zahraničních věcí zemí EU, kteří již několikrát svá stanoviska zformulovali ve společném otevřeném dopise či článku. Takovou akcí byl i editorial pěti ministrů zemí EU včetně ČR v *The New York Times* „Ukraine’s Slide“ publikovaný v březnu, tj. po odsouzení J. Lucenka.²⁸ Autoři kritizovali charakter probíhajících soudních procesů v Ukrajině a označili je za neslučitelné s deklarovanou ukrajinskou proevrop-

skou orientací. V konstatování, že Ukrajina drží klíč od „uvězněné“ asociační dohody, je možné vidět příklon K. Schwarzenberga k pozici EU jako celku, byť ČR v jejím rámci prosazuje podpis nepodmiňovat konkrétním případem. Na tomto přístupu, tj. podpisu asociační dohody bez konkrétní podmínky týkající se uvězněných opozičních politiků ovšem s důrazem na potřebu posílit vládu práva a nezávislost justice obecně, se ČR shoduje s dalšími státy regionu, což potvrdilo společné prohlášení v březnu na summitu V4+ k Východnímu partnerství.²⁹

Podle K. Schwarzenberga je nutné Ukrajinu podporovat v jejím proevropském směřování, čehož lze docílit spíše pozitivní motivací než sankcemi. Nebyl proto ani zastáncem bojkotu summitu prezidentů středoevropských zemí k problematice integračních procesů v Evropě, který se měl konat v květnu v Jaltě, ani bojkotu Ukrajinou organizované části fotbalového Mistrovství Evropy.³⁰ Za důležitou česká diplomacie zároveň považuje aktivní podporu ukrajinské opozice, což dokládá dubnová návštěva K. Schwarzenberga v Kyjevě. Na pozvání předáka opozice Arsenije Jaceňuka se zde jako jeden z hlavních řečníků zúčastnil konference Kyjevského bezpečnostního fóra.³¹

Prezident Klaus se v otázce reakce na situaci v Ukrajině naopak přiklonil k táboru prosazujícího bojkot Ukrajinou organizovaných událostí. V dubnu proto zrušil plánovanou cestu na summit středoevropských lídrů. Svůj postoj potvrdil na začátku května při jednání prezidentů Visegrádské skupiny ve Vysokých Tatrách, přičemž poznamenal, že toto rozhodnutí je mj. dáno jinými zájmy ČR, než má Slovensko a Polsko jako sousední státy Ukrajiny.³² Záměrnou neúčast na ukrajinské části Mistrovství Evropy ve fotbale prezident Klaus ovšem vyloučil s tím, že se jedná o sportovní a nikoli politickou akci. O bojkotu mistrovství uvažoval premiér P. Nečas v případě, že by ukrajinský režim represe vůči J. Tymošenkové dále stupňoval. Českého týmu by se ovšem zápasy na ukrajinském území týkaly až v případě postupu do semifinále a čtvrtfinálová prohra ČR s Portugalskem tak dilema českého premiéra a jeho vlády vyřešila.³³

Za test zájmu současného ukrajinského režimu pokračovat v dialogu s EU byly považovány parlamentní volby konané v říjnu, resp. průběh kampaně a voleb samotných. Přestože samotný průběh voleb v den jejich konání mezinárodní pozorovatelská mise hodnotila pozitivně, zpráva kritizovala změny zákonů, které posilovaly pozici nejsilnější vládní strany, oslabování opozice diskreditací jejích lídrů v soudních procesech a nové formy manipulace volebních výsledků.³⁴ Smíšené hodnocení ukrajinských voleb se promítlo i do reakcí Evropské unie. Česká diplomacie prohlášení k ukrajinským volbám nevydala, podílela se ale na formulování společného stanoviska Rady EU v prosinci 2012. Jeho součástí je i stanovení tří prioritních oblastí – volební legislativa, soudnictví a ústavní legislativa, v nichž musí Ukrajina dosáhnout hmatatelného reformního pokroku, aby mohla být na summitu Východního partnerství v listopadu 2013 podepsána Asociační dohoda.³⁵

Bělorusko

Vztahy České republiky s Běloruskem byly i v roce 2012 výrazně ovlivněny politikou běloruského režimu po zmanipulovaných prezidentských volbách v prosinci 2010. Česká republika dlouhodobě patří ke kritikům Lukašenkova režimu a je jedním z nejvýznamnějších aktérů spolupráce s běloruskou prodemokratickou opozicí. Zá-

roveně nicméně není příznivcem izolace současného běloruského režimu. ČR byla zastáncem strategie uplatňované vůči administrativě Alexandra Lukašenka Evropskou unií v letech 2008–2010, tj. dosáhnout postupného uvolňování režimu formou politického dialogu při využití zájmu běloruské politické reprezentace o posílení ekonomické spolupráce. Represe ze strany běloruského režimu po volbách v roce 2010 znamenaly přehodnocení tohoto přístupu a znovu otevřely diskusi o sankční politice EU vůči Bělorusku. Česká republika na půdě Evropské unie prosazuje cílené sankce proti předním představitelům běloruské administrativy a zvýšení role EU a jejích členských států v podpoře běloruské opozice. Za důležitý prvek politiky EU ve vztahu k Bělorusku ale považuje i pokračování komunikace s režimem v rámci Východního partnerství. Naplňování tohoto cíle se ale v posledních dvou letech nedaří kvůli nezájmu ze strany Běloruska.

V roce 2012 byla bilaterální česko-běloruská agenda ovlivněna především členstvím ČR v Evropské unii a solidaritou, resp. společným postupem s ostatními členskými státy. Na počátku roku 2012 Evropská unie schválila zpřísnění sankcí proti Bělorusku rozšířením listiny osob s vízovými restrikcemi o dalších 21 jmen. Prezident Lukašenko reagoval požadavkem, aby velvyslanec Polska a vedoucí stále mise EU v Bělorusku opustili zemi. Česká republika se následně připojila k rozhodnutí zemí Evropské unie odvolat z Běloruska své velvyslance ke konzultacím.³⁶ Krize ve vztazích s Běloruskem se zmírnila v polovině dubna, kdy režim omilostnil a propustil čelného představitele opozice Andreje Sannikova. Česká diplomacie oficiálně vyjádřila naději, že bude následovat propuštění dalších politických vězňů.³⁷ V následujících týdnech se velvyslanci zemí Evropské unie vrátili na své posty v Bělorusku.³⁸

Uklidnění ve vztazích mezi Běloruskem a EU po krizi z počátku roku skončilo poměrně záhy. V červenci vypukla tzv. plyšová aféra,³⁹ která vyvrcholila vypovězením švédského velvyslance z Běloruska. Evropská unie opět reagovala kolektivně. Ve srovnání s předchozím případem ale EU zvolila mírnější formu protiopatření, když jednotlivé členské země, včetně České republiky, povolaly běloruské velvyslance k pohovoru na ministerstvo zahraničních věcí.⁴⁰ Absenci posunu v charakteru běloruského režimu potvrdil průběh tamních parlamentních voleb v září. Česká diplomacie nad nedemokratičností těchto voleb vyjádřila lítost.⁴¹

Česká republika se i v roce 2012 angažovala v podpoře běloruské opozice. Je vnímána jako jedno z hlavních center běloruského exilu, přičemž význam České republiky jako přijímající země se ještě zvýšil po zmanipulovaných prezidentských volbách v Bělorusku v roce 2010. I proto si v září ČR vysloužila v oficiálním běloruském tisku kritiku generálního prokurátora za to, že nevyhověla žádostem běloruských úřadů o vydání stíhaných osob.⁴² Česká republika zároveň dlouhodobě vytváří prostor pro působení běloruských opozičních organizací. V červenci ministerstvo vnitra ČR zaregistrovalo další běloruskou organizaci – Razam (Společně).⁴³ Bělorusko využilo příležitosti zpochybnit kreditibilitu ČR jako zastávce ochrany lidských práv a na říjnovém jednání pracovní skupiny Rady OSN pro lidská práva obvinilo ČR z mučení osob ve věznicích a psychiatrických léčebnách.⁴⁴

Závěr roku naznačil snahu české diplomacie o konstruktivní dialog s běloruskou stranou. V prosinci uplynulo 20 let od navázání diplomatických styků s nezávislým

Běloruskem. Ministr Schwarzenberg při této příležitosti hovořil s ministrem zahraničních věcí Běloruska Vladimírem Makejem. Ministr v rozhovoru potvrdil zájem české diplomacie na zapojení Běloruska do Východního partnerství, nicméně zmínil i problém s nedostatečným dodržováním lidských práv v Bělorusku.⁴⁵

Gruzie, Moldavsko

Moldavsko patří mezi prioritní země rozvojové spolupráce České republiky, Gruzie má v rozvojové spolupráci pozici tzv. projektové země a je prioritní zemí v transformační spolupráci ČR. Ve srovnání s Ukrajinou a Běloruskem je intenzita bilaterálních politických vztahů s Gruzii a Moldavskem nižší, což ovšem nezpochybňuje roli, kterou zde ČR hraje především díky rozvojovým projektům. K pozitivnímu obrazu ČR v těchto zemích přispívá i konzistentní podpora snahám Gruzie a Moldavska o užší integraci s EU, a v případě Gruzie i jejímu vstupu do NATO a politická podpora v jejích konfliktních vztazích s Ruskem.

Bilaterální politická interakce ČR s Moldavskem byla v roce 2012 minimální. Po dlouhotrvající vnitropolitické krizi v letech 2009–2010 se vnitřní situace země v následujících letech uklidnila. Stabilizaci vnitropolitického vývoje Moldavska potvrdila i úspěšná volba prezidenta v březnu 2012. Situace v Moldavsku v roce 2012 byla i ze strany EU považována za bezproblémovou a jeho pokrok v reformách za výrazný.⁴⁶ V samotném závěru roku se vnitřní vývoj opět zkomplikoval, výrazné dopady v podobě další vládní krize se ale projeví až v následujícím roce. Pozitivní hodnocení moldavského vývoje v roce 2012, a tedy ani agendu vztahů s EU a ČR proto v roce 2012 neovlivnily. Aktivity ČR ve vztahu k Moldavsku proto spočívaly především v realizaci rozvojových projektů.⁴⁸ Česká republika se v rámci těchto projektů soustředí především na oblast sociálních služeb a vzdělávání a oblast životního prostředí, řada menších projektů probíhá i v sektoru státní správy a občanské společnosti. Tyto oblasti odpovídají dlouhodobému sektorovému zaměření české rozvojové spolupráce.⁴⁹

Podstatně vyšší aktivitu na bilaterální i mezinárodní úrovni vyvíjela česká diplomacie ve vztahu ke Gruzii. Důvodem byly především říjnové parlamentní volby a relativně vyhrocená volební kampaň, která jim předcházela. Pozornost ČR věnovala i separatistickým regionům Abcházii a Jižní Osetii. V souvislosti s volbami v obou neuznaných republikách MZV potvrdilo podporu územní celistvosti Gruzie ze strany ČR.⁵⁰ Negativní postoj k nezávislosti těchto celků nicméně neznamená absenci snahy o komunikaci. V červnu český velvyslanec v Gruzii Ivan Jestřáb navštívil Abcházii. Za doprovodu pracovníků České rozvojové agentury jednal s představiteli režimu, včetně prezidenta, pravděpodobně o možnostech zapojení ČR do rozvoje regionu.⁵¹ Vzhledem k podpoře teritoriální integrity Gruzie ze strany ČR by se muselo jednat o spolupráci na bázi česko-gruzínských vztahů.

Od podzimu 2012 bylo hlavním tématem česko-gruzínských vztahů konání parlamentních voleb, o jejichž průběh a výsledek (ve smyslu případného pokojného předání moci) se Evropská unie zajímala. V září se ministr Schwarzenberg spolu s kolegy z neformálního Sdružení přátel Gruzie, s ministry zahraničních věcí Bulharska, Litvy, Lotyšska a Rumunska zúčastnil mise, jejímž cílem bylo shromáždit informace o průběhu předvolební kampaně. Smyslem návštěvy bylo ovšem i vyjádřit Gruzii pod-

poru v jejím problematickém vztahu s Ruskem. Návštěva ministrů zemí EU probíhala ve stejných dnech jako zahájení ruského vojenského cvičení Kavkaz 2012 a ministři při této příležitosti vyzvali Rusko, aby plnilo podmínky příměří z roku 2008.⁵¹

Zástupci České republiky se říjnových voleb v Gruzii účastnili v rámci pozorovatelské mise OBSE. Vítězem voleb se stal opoziční kandidát Bidzina Ivanišvili (Gruzínský sen). V průběhu volební kampaně byl dosavadní politickou garniturou prezentován jako proruský kandidát a vnitropolitická situace v Gruzii byla v důsledku poměrně ostré rétoriky obou stran vnímána jako polarizovaná.⁵² Zmiňovaní ministři EU, včetně K. Schwarzenberga, proto v dopisech adresovaných B. Ivanišvilimu a Michailu Saakašvilimu (Sjednocené národní hnutí) vyjádřili naději, že spolu budou spolupracovat ve prospěch národní jednoty a Gruzie zachová své odhodlání integrovat se do EU a NATO.⁵³

Ázerbájdžán, Arménie

Ázerbájdžán se mezi koncepčními prioritami české zahraniční politiky, popř. rozvojové a transformační spolupráce neobjevuje jmenovitě, ale jako země s výrazným energetickým potenciálem se v několika posledních letech dostává do popředí zájmu české diplomacie. Na rozdíl od svého souseda, Arménie nedisponuje pro Evropu (a ČR) cennými energetickými surovinami a stojí tak stranou zájmu evropských partnerů. Předejít úplné marginalizaci vlastní pozice v kontextu rostoucí dynamiky vztahů evropských států, včetně ČR s Ázerbájdžánem, se snaží proaktivní politikou, což se jí do určité míry daří. Patrné je to na agendě česko-arménských vztahů v letech 2011–2012. Česká republika v roce 2012 otevřela v Arménii velvyslanectví. Odpověděla na zřízení arménského velvyslanectví v Praze v roce 2011 a v budově polské ambasády v Jerevanu vytvořila jednočlenný úřad vedený chargé d'affaires.⁵⁴

Vyhověla tak zájmu arménské strany dosáhnout alespoň částečně úrovně diplomatického zastoupení, které má ČR s Ázerbájdžánem po vytvoření velvyslanectví ČR v Baku v roce 2011. Agenda českého zastoupení v Arménii je nicméně vzhledem ke kapacitě úřadu omezená a vízové záležitosti i nadále zůstávají v kompetenci českého velvyslanectví v gruzínském Tbilisi.⁵⁵

Vzájemné vztahy Arménie a Ázerbájdžánu jsou již od devadesátých let blokovány nevyřešeným konfliktem o Náhorní Karabach. V červenci se v tomto separatistickém regionu konaly prezidentské volby. Česká diplomacie vyjádřila svůj postoj k volbám v prohlášení, kde odmítá jejich ústavní a právní rámec a považuje je za faktor nepříspívající k řešení konfliktu.⁵⁶ Tehdy teprve plánované prezidentské volby v Náhorním Karabachu byly mj. předmětem jednání prezidenta Ázerbájdžánu Ilhama Alijeva s prezidentem Klausem v dubnu během Alijevovy návštěvy v Praze. Václav Klaus vyjádřil pochopení pro situaci Ázerbájdžánu vzhledem k okupaci části jeho území, zároveň ale přiznal, že řešení nezná. V projevu u příležitosti státní večeře s Alijevem prezident Klaus označil Ázerbájdžán za strategického partnera ČR vzhledem k jeho roli významného dodavatele ropy.⁵⁷ Jednání mezi prezidenty se týkala i projektu Východního partnerství. Prezident Klaus kritizoval současný nízký zájem EU rozvíjet skutečné partnerství s účastnickými zeměmi a zdůraznil snahu české diplomacie zajistit projektu větší pozornost.⁵⁸ Vztahy s Ázerbájdžánem výrazněji neovlivnila ani kauza

v Maďarsku odsouzeného Ramila Safarova, jehož Ázerbájdžán oproti dohodě po jeho vydání zpět do vlasti osvobodil.⁵⁹ Přestože šlo o krok, který nejen narušil arménsko-ázerbájdžánské vztahy, ale ukázal i na charakter ázerbájdžánského režimu, Česká republika svou reakci omezila na vyjádření podpory arménské straně a naopak znepokojení straně ázerbájdžánské prostřednictvím jejich velvyslanců.⁶⁰ Podobně relativně mírné byly i diplomatické reakce ze strany institucí EU, které vyzývaly především ke zdrženlivosti obou stran tak, aby nedošlo k vyostření situace.⁶¹ Problematiky dodržování lidských práv a právního řádu obecně ze strany ázerbájdžánského režimu se ve své rezoluci dotkl Evropský parlament, podle něhož by měla být příslušná klauzule zařazena do dojednávané asociační smlouvy EU–Ázerbájdžán.⁶²

Hospodářské styky se zeměmi východní dimenze Evropské politiky sousedství

Z hlediska vzájemné obchodní výměny s ČR si prvenství dlouhodobě udržuje Ukrajina, následovaná s odstupem Ázerbájdžánem a Běloruskem. Další tři země regionu, Gruzie, Moldavsko a Arménie, hrají v českém zahraničním obchodě málo významnou roli. Pět ze šesti zemí Východního partnerství se objevuje v nové exportní strategii ČR na léta 2012–2020. Mezi tzv. prioritními zeměmi je jako jediná země regionu zařazena Ukrajina. Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie a Moldavsko jsou v seznamu tzv. zájmových zemí.⁶³ Konceptně nezařazena zůstala Arménie, což odpovídá jejímu marginálnímu ekonomickému, ale i politickému významu pro ČR.

Se všemi sledovanými zeměmi s výjimkou Ázerbájdžánu měla Česká republika aktivní saldo obchodní bilance. Zatímco v případě Běloruska a tří menších obchodních partnerů ČR jde o dlouhodobou charakteristiku vzájemného obchodu, v případě Ukrajiny je aktivní saldo ve prospěch ČR výsledkem výrazného nárůstu českého exportu do země, který vyrovnal růst dovozu v předchozích letech daný zejména růstem cen surovin. Pasivní saldo v neprospěch ČR v obchodě s Ázerbájdžánem je dáno dovozem energetických surovin, především ropy. U všech zemí regionu vykazuje obchod s ČR podobnou tendenci, a to obnovu růstu vzájemného obchodu po výrazném poklesu v roce 2009 v důsledku světové ekonomické krize a v letech 2011–2012 překročení předkrizové úrovně vzájemného obchodního obratu. Nejdynamičtěji rostl český vývoz do Ukrajiny a Gruzie, růstovou tendenci vykazuje i v případě Běloruska a Moldavska. Naopak k poklesu vývozu ČR ve srovnání s rokem 2011 došlo v obchodu s Ázerbájdžánem a Arménií. Velký propad vývozu ČR do Arménie v meziročním srovnání je nicméně dán výjimečně vysokou hodnotou českého vývozu v roce 2011 v souvislosti s prodejem letecké techniky.⁶⁴

Investiční aktivity českých subjektů směřují ze zemí Východního partnerství především na Ukrajinu. Naopak vzhledem k charakteru politického a ekonomického prostředí v Bělorusku dochází v posledních letech k poklesu investičního zájmu ze strany českých subjektů.⁶⁵ Dlouhodobě si ČR udržuje pozici jednoho z nejdůležitějších investorů v Gruzii.⁶⁶ Mezi nejvýznamnější kontrakty českých firem v zemích Východního partnerství v roce 2012 patřily dodání technologie pro hydroelektrárnu v Ázerbájdžánu za 400 mil. Kč (ČKD Blansko),⁶⁷ koupě padesátiprocentních podílů v několika těžářských společnostech v Gruzii představující investici přes 2 mld. Kč v následujících třech letech (MND Group),⁶⁸ dodávka pivovaru za 140 mil. Kč (Strojírny ZVU

POTEZ),⁶⁹ řízení projektu rekonstrukce tepelné elektrárny (Škoda Praha Invest) v Gruzii⁷⁰ či dodávka součástí pro ukrajinské železnice za 420 mil. Kč (Inekon Group).⁷¹

STÁTY VÝCHODNÍ DIMENZE EVROPSKÉ POLITIKY SOUSEDSTVÍ: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Politici a diplomatictí aktéři

Hlavní aktéři východní dimenze české zahraniční politiky zůstali v roce 2012 beze změny. Politická a diplomatická agenda je v rukou ministra zahraničních věcí a jednotlivých odborů MZV. Konkrétně se na provádění politiky ČR vůči zemím Východního partnerství podílí především Odbor států severní a východní Evropy ve spolupráci s Odborem Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, do jehož agendy spadá multilaterální projekt Východního partnerství. Zapojen je rovněž Odbor států střední Evropy vzhledem k rostoucímu zájmu posílit ve východní dimenzi Evropské politiky sousedství EU roli Visegrádské spolupráce.

Význam, který Česká republika přikládá Východnímu partnerství, dokládá velvyslanecký post speciálně zaměřený na tento projekt. Velvyslancem se zvláštním posláním pro VP je od doby jeho vzniku v roce 2011 Petr Mareš. Energetická dimenze východní politiky znamená zapojení i velvyslance se zvláštním posláním pro otázky energetické bezpečnosti. Tento post zastává od roku 2006, kdy byl v souvislosti s rusko-ukrajinskou plynovou krizí zřízen, Václav Bartuška.

Koordinace vztahů se zeměmi Východního partnerství probíhá v rámci MZV i s dalšími odbory. Vzhledem k charakteru agendy bilaterálních i multilaterálních vztahů jde především o Odbor lidských práv a transformační politiky a Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci. V gesci Ministerstva zahraničních věcí ČR je i Česká rozvojová agentura zajišťující konkrétní projekty v regionu.

Zajištění odpovídající pozornosti Východnímu partnerství v zahraniční politice EU je jedním z cílů zahraniční politiky ČR. Pro schopnost prosadit svá stanoviska na půdě EU je důležitá koordinace a soulad kroků jednotlivých aktérů na české straně. V tomto ohledu nicméně zůstává určitá nejasnost a potenciál kompetenčních sporů v podobě dvou státních tajemníků pověřených takovou koordinací – Vojtěcha Bellinga na Úřadu vlády ČR a Jiřího Schneidera na MZV.

Na rozvoji bilaterálních vztahů se zeměmi Východního partnerství se podílí i další ministerstva ČR, nejvýznamněji Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Ministerstvo financí ČR a Ministerstvo vnitra ČR. Jejich podíl spočívá především ve vytváření a rozšiřování bilaterálních smluvních základů jako podmínky pro zvyšování ekonomických příležitostí českých subjektů v zemích Východního partnerství.

Zapojení prezidenta V. Klause do vztahů se zeměmi Východního partnerství bylo relativně nízké. V roce 2012 byla výraznější příležitostí oficiální návštěva prezidenta Ázerbájdžánu I. Alijeva, která se ale odehrála v souladu s prioritami české diplomacie, včetně Klausovy kritiky malé pozornosti, jíž EU věnuje projektu Východního partnerství. Dílčí rozpory mezi postoji prezidenta Klause a MZV se projeví v otázkách spjatých s vývojem v Ukrajině.⁷²

Ukrajinský vývoj v roce 2012 také zvýšil aktivitu individuálních aktérů mimo vládní struktury. Konkrétně se jednalo zejména o iniciativy europoslankyně Z. Roithové a předsdkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR M. Němcové.⁷³ Na půdě Senátu ČR zůstává nejvýraznějším individuálním aktérem ve vztahu k zemím Východního partnerství senátor Jaroslav Štětina.

Ekonomičtí aktéři

V roce 2012 pokračovaly diskuse mezi ministerstvem zahraničních věcí a ministerstvem průmyslu a obchodu nad koordinací a zajištěním ekonomické diplomacie. Přestože v roce 2011 byla mezi oběma ministerstvy podepsána dohoda definující společný standard a služby poskytované českým subjektům v zahraničí, dvoukolejnost podpory českého exportu se tím nevyřešila.

MZV v únoru představilo novou strategii pro Česká centra na léta 2012–2015, podle níž by jejich agenda měla zahrnout i podporu obchodu a exportu konkrétních českých značek. Plánované rozšíření aktivit MZV v tomto ohledu se ze zemí Východního partnerství týká pouze Ukrajiny, resp. Českého centra v Kyjevě.⁷⁴

V březnu schválila vláda *Exportní strategii ČR pro léta 2012–2020* navrženou Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR.⁷⁵ Dlouhodobou prioritou ČR z hlediska obchodních vztahů se zeměmi Východního partnerství je Ukrajina, která si v nové exportní strategii zachovala pozici tzv. prioritní země. Další čtyři země regionu, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie a Moldavsko, se na základě nové strategie dostaly do kategorie tzv. zájmových zemí. Států Východního partnerství by se proto mohl týkat i záměr MPO rozšířit v dalším období počet obchodních misí v prioritních (ze 16 na 28) a zájmových zemích (ze 7 na 25).⁷⁶ Jedinou zemí programu Východního partnerství, která zůstává stranou pozornosti české ekonomické diplomacie, je Arménie.

Pro zvýšení zájmu českých subjektů o obchodní a investiční aktivity na trzích zemí Východního partnerství je důležité zajištění informací o teritoriu a poskytnutí kontaktů na zahraniční partnery. Základní informační platformu zabezpečuje MPO formou portálu *BusinessInfo.cz*. Do objemu poskytovaných teritoriálních informací, ale i jejich aktualizace se ovšem promítá význam té které země v proexportní politice ČR. Patrně jsou i rozdíly v součinnosti s příslušným zastupitelským úřadem jako jedním z hlavních zdrojů informací. Vliv má i případná absence diplomatického zastoupení v zemi, jako tomu bylo v případě Arménie, u níž poslední zveřejněné informace o obchodní výměně s ČR pocházejí z roku 2009.⁷⁷

MZV v roce 2012 převzalo záštitu nad novým projektem *Žijeme v zahraničí.cz*, jehož cílem je využít zahraničních Čechů ke zprostředkování kontaktů pro české podnikatelské subjekty. Na portálu je již k dispozici několik kontaktů pro všechny země Východního partnerství s výjimkou Moldavska.⁷⁸ Přímo na oblast východní Evropy byl potom zaměřen seminář pořádaný MZV v listopadu. Byl určen českým firmám a neziskovým organizacím, které chtějí realizovat projekty v rámci programu Evropské politiky sousedství EU, tj. včetně její východní dimenze. V souvislosti s tímto seminářem MZV vypracovalo i příručku, která je dostupná na serveru ministerstva.⁷⁹

Podporu zájemcům o podnikatelské a investiční aktivity v zemích Východního partnerství formou seminářů, informačních portálů a služeb dlouhodobě poskytují

i Hospodářská komora či regionálně zaměřená Komora pro hospodářské styky se SNS. Důležitá zůstává i aktivita nestátních aktérů. Jejich zapojení v roce 2012 podpořilo i Ministerstvo zahraničních věcí ČR, které vyčlenilo více než 100 tisíc eur na projekty organizací občanské společnosti v zemích Východního partnerství.⁸⁰

STÁTY VÝCHODNÍ DIMENZE EVROPSKÉ POLITIKY SOUSEDSTVÍ VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Státům Východního partnerství EU a především projektu samotnému je v českých médiích věnována malá pozornost. Prostoru se dostává zejména klíčovým událostem vnitřní a zahraniční politiky Ukrajiny a Běloruska. Podobně jako v roce 2011 mediální pozornost poutala především kauza J. Tymošenkové, včetně českého azylu pro O. Tymošenka, „invaze“ plyšových medvídků do Běloruska a krize v diplomatických vztazích Bělorusko–EU. Do popředí zájmu se v roce 2012 dostala i Gruzie vzhledem k vyhocené kampani před parlamentními volbami.

Bilaterální agenda či pozice české diplomacie v otázkách spjatých s vývojem v regionu a projednávaných na mezinárodních fórech se k české veřejnosti dostávají spíše výjimečně. Přestože projekt Východního partnerství představuje jednu z českých zahraničněpolitických priorit, zůstává pro převážnou část veřejnosti zcela neznámým pojmem. I pro odbornou veřejnost je dostupnost informací o aktivitách ČR v rámci VP z otevřených zdrojů velmi nízká.

ZÁVĚR

Česká republika v posledních letech aktivně přispívá k formování politiky EU vůči východoevropskému regionu. Své možnosti ovlivnit její podobu se snaží posilovat důrazem na úzkou spolupráci a koordinaci s dalšími členskými státy, pro které jsou vztahy se zeměmi východní dimenze Evropské politiky sousedství zahraničněpolitickou prioritou. Díky této skupině se podařilo zachovat agendu Východního partnerství v diskusi o SZBP EU, přestože i v roce 2012 zůstala v pozadí krize v zemích jižní dimenze EPS, zejména syrské. To bylo důležité zejména proto, že oproti předchozím letům nebyla pozornost Východnímu partnerství podpořena předsednickou rolí některého ze zastánců projektu. Pro další vývoj VP i jeho pozici v zahraničních vztazích EU bude zásadní implementace cestovní mapy a výsledky summitu Východního partnerství v roce 2013.

V bilaterální rovině se nadále projevují výrazné rozdíly v pozici jednotlivých zemí Východního partnerství v české zahraniční politice. Strategickým partnerem z hospodářského i politického hlediska zůstává Ukrajina. V roce 2012 přitom posílilo vnímání ČR jako formujícího se exilového centra ukrajinské opozice spjaté s bývalou premiérkou J. Tymošenkovou. Rostoucí intenzitu vykazují hospodářské a zejména politické vztahy s Ázerbájdžánem, což odpovídá tendenci na úrovni EU. V této souvislosti bude zajímavé sledovat, nakolik postoje EU i ČR ovlivní pokles významu Ázerbájdžánu

pro diverzifikaci dodávek plynu do zemí EU v souvislosti se změnami v projektu plynovodu Nabucco. Silnou pozici si v české zahraniční politice zachovává i Bělorusko, a to zejména díky dlouhodobé spolupráci ČR s běloruskou opozicí. Aktivita české diplomacie vůči dalším třem státům regionu, Gruzii, Moldavsku a Arménii, se odvíjí od jejich aktuálního vnitropolitického vývoje (např. potenciálně konfliktní výsledky voleb v Gruzii), popř. vyplývá z koncepčně definovaných priorit v těchto zemích (např. transformační a rozvojová spolupráce).

Rok 2012 potvrdil snahu české diplomacie profilovat se jako jeden z hlavních zástanců projektu Východního partnerství EU a užších vztahů s jeho účastnickými státy. Její reálné možnosti jsou však negativně ovlivněny nejen vnějšími faktory, které poutají pozornost EU na jiný geografický region, ale i nedostatečnou schopností zajistit vnímání Východního partnerství jako priority mimo rámec MZV. Zapojení dalších politických aktérů je spíše výjimkou a je vázáno na dílčí aspekty vývoje zemí regionu, jako je kauza J. Tymošenkové. Téma zahraniční politiky ČR vůči východoevropskému regionu, včetně pozice české diplomacie při jednáních na úrovni EU, stojí v českém politickém prostředí stranou pozornosti. Přestože v obecné rovině existuje mezi parlamentními politickými stranami shoda o podpoře transformačního a demokratizačního procesu zemí VP a potenciálu rozvoje ekonomické spolupráce, projevovaly se v minulosti rozdíly v důrazu na jednotlivé aspekty vztahů s těmito zeměmi. Vzhledem k absenci diskuse o tomto směru české zahraniční politiky je otázkou, nakolik se případné vnitropolitické změny promítnou do současného nastavení priorit v této oblasti.

Poznámky

- ¹ Blíže k zakotvení Východního partnerství v koncepčních dokumentech vlád ČR od roku 2009 viz Cibulková, Petra (2010): Státy východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Zahraniční politika České republiky v roce 2010. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 206–224; Cibulková, Petra (2011): Státy východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej (eds.): *Zahraniční politika České republiky v roce 2011. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 187–204.
- ² *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Schváleno vládou ČR 20. 7. 2011. On-line: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.
- ³ Zpracováno na základě stenografických záznamů jednání Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu ČR.
- ⁴ *TOPAZ: Lidská práva, ekonomika a vzdělanost*. TOP09.cz, 8. 6. 2012. On-line: www.top09.cz/codelame/tiskove-zpravy/topaz-lidska-prava-ekonomika-a-vzdelanost-10051.html.
- ⁵ *Schůzka V4 a zemí Východního partnerství za účasti C. Ashtonové a Š. Füleho*. MZV.cz, 5. 3. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/visegrad/predsednictvi_v4/schuzka_v4_a_zemi_vychodniho_partnerstvi.html.
- ⁶ *Bělorusko nedostalo pozvání na ministerskou schůzku v Praze*. ČTK, 21. 2. 2012.
- ⁷ *Schůzka V4 a zemí; Program „Visegrad 4 Eastern Partnership“ – aims and structure*. Příloha tamtéž.
- ⁸ Litva bude ve druhé polovině roku 2013 předsedat Radě EU.
- ⁹ *Eastern Partnership: A Roadmap to the autumn 2013 Summit. Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*. High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy.

- Brussels, 15. 5. 2012. On-line: ec.europa.eu/world/enp/docs/2012_enp_pack/e_pship_roadmap_en.pdf.
- ¹⁰ *Náměstek Schneider zahájil v Gruzii seminář Východního partnerství*. MZV.cz, 14. 5. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/kalendar_akci/namestek_schneider_zahaji_v_gruzii.html.
- ¹¹ *Seminář o reformě veřejné správy pro experty zemi Východního partnerství*. MZV.cz, 19. 11. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/archiv_zprav/rok_2012/x2012_11_19_seminar_o_reforme_veřejne_spravy_pro_experty_zemi.html.
- ¹² *Česká republika udělila azyl manželovi expremiérky Tymošenkové*. ČTK, 6. 1. 2012.
- ¹³ Viz Cibulková (2011).
- ¹⁴ *Česká republika udělila azyl manželovi expremiérky Tymošenkové*, op. cit.
- ¹⁵ *Azyl pro Tymošenka prý nezhorší vztahy Ukrajiny s ČR*. ČTK, 11. 1. 2012.
- ¹⁶ *Prohlášení MZV k odsouzení bývalého ministra vnitra Ukrajiny Jurije Lucenka*. MZV.cz, 28. 2. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2012_02_28_prohlaseni_mzv_po_odsouzeni_byvaleho_ministra_vnitra_ukrajiny.html.
- ¹⁷ *Zahraniční lékaři by Tymošenkovou mohli prohlédnout příští týden*. ČTK, 7. 2. 2012.
- ¹⁸ *Roithová: Stav Tymošenkové je vážný, je týrána a trápena*. ČTK, 21. 2. 2012.
- ¹⁹ *Prohlášení Ministerstva zahraničních věcí k situaci kolem Julie Tymošenkové*. MZV.cz, 25. 4. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2012_04_25_prohlaseni_mzv_k_situaci_kolem_julie_tymosenkove.html.
- ²⁰ *Bývalý senátor Sehnal (ODS) drží hladovku za Tymošenkovou*. ČTK, 3. 5. 2012.
- ²¹ *Ústní interpelace ve věci koordinace zahraniční politiky*. Stenoprotokoly, 38. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 3. 5. 2012. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/038schuz/s038057.htm.
- ²² *Apel na ochranu lidských práv J. Tymošenkové*. MiroslavaNemcova.cz, 3. 5. 2012. On-line: www.miroslavanemcova.cz/tiskova-sdeleni/apel-na-ochranu-lidskych-prav-j-tymosenkove.
- ²³ *Těsnopisecká zpráva z 24. schůze Senátu*. Senat.cz, 18. 7. 2012. On-line: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/65391/55124.
- ²⁴ *Těsnopisecká zpráva z 25. schůze Senátu*. Senat.cz, 15. 8. 2012. On-line: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/65621/55296; *Návrh usnesení Senátu k Monacké deklaraci PS OBSE včetně Rezoluce k Ukrajině*. Těsnopisecká zpráva z 25. schůze Senátu. Senat.cz, 15. 8. 2012. On-line: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/65680/55344.
- ²⁵ *Danyliv, jenž pomohl exministroví k azylu v ČR, zůstává ve vazbě*. ČTK, 25. 9. 2012.
- ²⁶ *Podle ukrajinských úřadů exposlanci Škilovi zatčení nehrozí*. ČTK, 19. 12. 2012.
- ²⁷ *Ukrajinský poslanec nabízí azyl Vlastě Parkanové*. ČTK, 8. 8. 2012.
- ²⁸ Bildt, Carl–Hague, William–Schwarzenberg, Karel–Sikorski, Radoslaw–Westerwelle, Guido: *Ukraine's Slide*. The New York Times, 4. 3. 2012. On-line: www.nytimes.com/2012/03/05/opinion/05iht-edbildt05.html?_r=0. Autory jsou ministři zahraničních věcí Švédska, Velké Británie, České republiky, Polska a Německa.
- ²⁹ *Joint Statement of Ministers of Foreign Affairs of the Visegrad Group, Estonia, Latvia and Lithuania*. MZV.cz, 6. 3. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/international_organisations/visegrad_group/czech_v4_presidency/summit_v4.html.
- ³⁰ *Klaus se přidal k bojkotu Ukrajiny*. Právo, 2. 5. 2012, s. 3.
- ³¹ *Ministr Schwarzenberg na Ukrajině*. MZV.cz, 21. 4. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/archiv_zprav/rok_2012/x2012_04_20_ministr_schwarzenberg_na_ukrajine.html.
- ³² *Prezidenti ČR, SR a Polska nejsou zajedno v postoji k Ukrajině*. ČTK, 6. 5. 2012.
- ³³ *Ústní interpelace ve věci koordinace zahraniční politiky*. 38. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, stenoprotokoly, 3. 5. 2012. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/038schuz/s038057.htm.
- ³⁴ *Ukraine election „reversed democracy“, OSCE says*. BBC NewsEurope, 29. 10. 2012. On-line: www.bbc.co.uk/news/world-europe-20120888.

- ³⁵ *Council conclusions on Ukraine*. Council of the European Union, 3209th FOREIGN AFFAIRS Council meeting, Brussels, 10. 12. 2012. On-line: www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/134136.pdf.
- ³⁶ *Prohlášení MZV k rozhodnutí o odvolání velvyslance ČR z Minsku ke konzultacím*. MZV.cz, 28. 2. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlasi_a_stanoviska/prohlase_ni_mzv_k_rozhodnuti_o_odvolani.html.
- ³⁷ *Prohlášení k propuštění běloruského prezidentského kandidáta*. MZV.cz, 16. 4. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlasi_a_stanoviska/prohlasi_k_propuzeni_beloruskeho.html.
- ³⁸ *Do Minsku se vracejí evropští velvyslanci*. Česká televize.cz, 25. 4. 2012. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/173622-do-minsku-se-vraceji-evropsti-velvyslanci/.
- ³⁹ Švédská reklamní agentura nechala nad Běloruskem shodit 800 plyšových medvídků s nápisy na podporu běloruské opozice.
- ⁴⁰ *Kvůli plyšákům půjdou běloruští vyslanci v Unii na kobereček*. Česká televize.cz, 10. 8. 2012. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/191392-kvuli-plysakum-pujdou-belorusti-vyslanci-v-unii-na-koberecek/.
- ⁴¹ *Prohlášení MZV k volbám v Bělorusku*. MZV.cz, 25. 9. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlasi_a_stanoviska/x2012_09_25_prohlasi_mzv_k_volbam_v_belorusku.html
- ⁴² *Bělorusko kritizuje českou justici, že nevydává stíhané osoby*. ČTK, 4. 9. 2012.
- ⁴³ *Běloruská opozice získala další úřední registraci v Česku*. ČTK, 3. 7. 2012.
- ⁴⁴ *Minsk radí Česku vyšetřit mučení vězňů a psychiatrických pacientů*. ČTK, 27. 10. 2012.
- ⁴⁵ *Ministr Schwarzenberg telefonoval s běloruským ministrem k 20. výročí navázání diplomatických styků*. MZV.cz, 19. 12. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlasi_a_stanoviska/prohlasi_k_telefonatu_ministra.html.
- ⁴⁶ *Implementation of the European Neighbourhood Policy in Republic of Moldova. Progress in 2012 and recommendations of action*. High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy, European Commission, SWD(2013) 80 final, Brussels, 20. 3. 2013. On-line: ec.europa.eu/world/enp/docs/2013_enp_pack/2013_progress_report_moldova_en.pdf.
- ⁴⁷ Bliže k pozici Moldavska v české rozvojové spolupráci viz kapitola *Rozvojový rozměr české zahraniční politiky* této publikace.
- ⁴⁸ *Přehled projektů ZRS ČR v Moldavsku*. MZV.cz, 31. 10. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/programove_zeme/moldavsko/prehled_projektu_zrs_cr_v_moldavsku.html.
- ⁴⁹ *Prohlášení k nelegálním volbám v gruzínské Abcházii a Jižní Osetii*. MZV.cz, 24. 3. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlasi_a_stanoviska/prohlasi_k_nelegalnim_parlamentnim.html.
- ⁵⁰ *Separatistickou Abcházii navštívil český velvyslanec v Tbilisi*. ČTK, 20. 6. 2012.
- ⁵¹ *Schwarzenberg v předvolební Gruzii: Přátelé o chybách nemlčí*. ČTK, 17. 9. 2012; *Ministři EU vyzvali Rusko k plnění smlouvy o příměří s Gruzii*. ČTK, 18. 9. 2012.
- ⁵² *Diehl, Jacson: A deeply polarizing election in Georgia*. The Washington Post, 30. 9. 2012. On-line: articles.washingtonpost.com/2012-09-30/opinions/35496629_1_bidzina-ivanishvili-georgian-dream-rose-revolution.
- ⁵³ Oba dopisy byly zveřejněny na stránkách Ministerstva zahraničních věcí Lotyšska, 5. 10. 2012. On-line: www.am.gov.lv/5%20fm%20letter%20to%20ivanishvili%20final.pdf, www.am.gov.lv/5%20fm%20letter%20to%20saakashvili%20final.pdf.
- ⁵⁴ *ČR otevřela velvyslanectví v Arménii, využila budovu polské mise*. ČTK, 16. 5. 2012.
- ⁵⁵ *Arménie by chtěla, aby česká víza vydávala ambasáda v Jerevanu*. ČTK, 30. 10. 2012.
- ⁵⁶ *Prohlášení MZV ČR k prezidentským volbám v Náhorním Karabachu*. MZV.cz, 19. 7. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlasi_a_stanoviska/x2012_07_19_prohlasi_mzv_cr_k_prezidentskym_volbam_v_nahornim_karabachu.html.

- ⁵⁷ *Projev na státní večeři u příležitosti návštěvy prezidenta Ázerbájdžánské republiky*. Klaus.cz, 5. 4. 2012. On-line: www.klaus.cz/clanky/3078.
- ⁵⁸ *Klaus a Alijev chtějí, aby Východní partnerství bylo skutečné*. ČTK, 5. 4. 2012.
- ⁵⁹ Safarov byl odsouzen za vraždu arménského kolegy v kurzu pořádaném Severoatlantickou aliancí v Budapešti v roce 2004.
- ⁶⁰ Ústní interpelace ve věci propuštění R. Safarova. 45. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, stenoprotokoly, 6. 9. 2012, 45. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/045schuz/s045086.htm.
- ⁶¹ *Statement by the spokes persons of EU High Representative Catherine Ashton and Commissioner Štefan Füle on the release of Ramil Safarov*. Brussels, 3. 9. 2012. On-line: www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/132251.pdf.
- ⁶² *European Parliament resolution on Azerbaijan: the Ramil Safarov case (2012/2785(RSP))*. European Parliament, 12. 9. 2012. On-line: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+MOTION+P7-RC-2012-0428+0+DOC+PDF+V0//EN.
- ⁶³ *Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*. BusinessInfo.cz. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/exportni-strategie-cr-2012-az-2020-7148.html#!.
- ⁶⁴ Zpracováno na základě *Databáze zahraničního obchodu Českého statistického úřadu*. On-line: apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO, a *Teritoriálních informací serveru Businessinfo.cz*. On-line: www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme.html.
- ⁶⁵ Tamtéž.
- ⁶⁶ Jde zejména o investice české firmy Energo-Pro, která je významným distributorem elektřiny v zemi.
- ⁶⁷ *ČKD Blansko small hydro získala kontrakt v Ázerbájdžánu*. ČTK, 11. 1. 2012.
- ⁶⁸ *Firma MND investuje do těžby ropy a průzkumu v Gruzii*. ČTK, 14. 8. 2012.
- ⁶⁹ *Strojírny ZVU POTEZ postavily v Gruzii pivovar za 140 mil. Kč*. ČTK, 28. 10. 2012.
- ⁷⁰ *Škoda Praha Invest bude řídit rekonstrukci elektrárny v Gruzii*. ČTK, 19. 10. 2012.
- ⁷¹ *Inekon dodá součástky pro ukrajinské lokomotivy za 420 mil.* ČTK, 6. 8. 2012.
- ⁷² Blíže viz bilaterální témata – Ukrajina.
- ⁷³ Tamtéž.
- ⁷⁴ *Strategie činnosti Českých center 2012–2015*. CzechCentres.cz, 2012. On-line: www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/4/3673/czech-centres.pdf.
- ⁷⁵ *Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*, op. cit.
- ⁷⁶ Nečas, Petr–Kuba, Martin: *Otevíráme nové trhy a služby pro exportéry. Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*. Úřad vlády ČR a Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2012. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Prezentace-export-06022012.pdf.
- ⁷⁷ *Arménie: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR*. BusinessInfo.cz. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/armenie-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-18987.html.
- ⁷⁸ *Žijeme v zahraničí.cz*. On-line: www.zijemevzahranici.cz/.
- ⁷⁹ *Příležitosti pro české firmy a neziskové organizace v projektech EU ve východní Evropě a jižním Středomoří*. MZV ČR, 30. 11. 2012. On-line: www.mzv.cz/file/935864/PriLucka_pro_ceske_firmy_a_NGO_projekty_EU_v_sousedstv.pdf.
- ⁸⁰ *Projekty na podporu zemí Východního partnerství 2012*. MZV.cz, 12. 6. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/prioritni_zeme_a_projekty_transformacni/ostatni_aktivity/projekty_na_podporu_zemi_vychodniho.html.